

การน้อมนำสังคหวัตถุ 4 สู่การบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

Applying the Four Bases of Social Harmony for Effective School Administration

กรรณิการ์ จันทรังค

Kannika Jankong

นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
Graduate Student, M.Ed. (Educational Administration), Songkhla Rajabhat University

ศรุติพงศ์ ภูวัชรวรานนท์

Saruthipong Bhuwatvaranon

อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
Lecturer, Faculty of Education, Songkhla Rajabhat University

มูจลินทร์ ผลกล้า

Mudchalin Pholkla

อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: kannika.jankong@gmail.com

Received: 2025-10-25 Revised: 2025-11-14 Accepted: 2025-11-21

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน (การให้) ปิยวาจา (วาจาสุภาพ) อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) และสมานัตตตา (ความเสมอภาค) ในการบริหารสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือ ความไว้วางใจ และความสามัคคีภายในองค์กร ผลการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องชี้ให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ 4 ช่วยเพิ่มความพึงพอใจของครูและบุคลากร พัฒนาการสื่อสาร ลดความขัดแย้ง และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมใน การวางแผนและตัดสินใจ ส่งผลให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีความคล่องตัว โปร่งใส และยั่งยืน ทั้งนี้แนวทางการจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และการสร้างเครือข่ายกับผู้ปกครองและชุมชน ล้วนเป็นกลไกสำคัญที่เกื้อกูลต่อการยกระดับคุณภาพผู้เรียนและการพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพในศตวรรษที่ 21 อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการบริหาร

การศึกษาอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาพบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 สามารถนับเป็น “นวัตกรรมทางการบริหารเชิงคุณธรรม” ที่ผสมผสานหลักจริยธรรมทางศาสนาเข้ากับแนวคิดการบริหารยุคใหม่อย่างสอดคล้องและยั่งยืน โดยเน้นการให้และแบ่งปัน (ทาน) การสื่อสารด้วยเมตตา (ปิยวาจา) การช่วยเหลือเกื้อกูล (อถถจริยา) และความเสมอภาคสามัคคี (สมานัตตตา) ซึ่งช่วยส่งเสริมความร่วมมือ ความโปร่งใส และบรรยากาศการทำงานที่มีความสุข ส่งผลให้สถานศึกษาพัฒนาอย่างมีคุณภาพ มั่นคง และยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 โดยประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ การบริหารการศึกษา การจัดการเรียนรู้ การบริหารบุคลากร การสร้างวัฒนธรรมองค์กร และการบริการนักเรียนและชุมชน

คำสำคัญ: สังคหวัตถุ 4, การบริหารสถานศึกษา, ประสิทธิภาพ

Abstract

This academic article aims to explain the application of the Four Sangahavatthu Principles for example Dana (generosity), Piyavaca (kind speech), Atthacariya (beneficial conduct), and Samanattata (impartiality). In educational administration, emphasizing collaboration, trust, and unity within the organization. The findings and related studies reveal that applying these principles enhances teachers' and staff satisfaction, improves communication, reduces conflicts, and promotes participatory decision -making. Consequently, school management becomes more flexible, transparent, and sustainable.

Furthermore, activities such as professional development, participatory meetings, and community networking are key mechanisms supporting quality improvement and sustainable educational development in the 21st century. The study concludes that the Sangahavatthu 4 can be regarded as a “Moral-Based Administrative Innovation” integrating religious ethics with modern management concepts to strengthen cooperation, transparency, and organizational well-being across five key components: educational administration, learning management, personnel management, organizational culture development, and student and community services.

Keywords : Sangahavatthu 4, Educational Administration, Effectiveness

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน สังคมไทยให้ความสำคัญกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากคาดหวังให้ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีและโปร่งใสในการปฏิบัติงาน การจัดการศึกษาต้องเผชิญความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และเทคโนโลยี ทำให้ผู้บริหารต้องปรับตัวและพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง พร้อมสร้างความร่วมมือระหว่างครู นักเรียน บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้และพัฒนาองค์กรให้มั่นคงและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2562)

ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรภายในองค์กรเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารงาน ผู้บริหารจึงต้องสร้างแรงจูงใจ เสริมขวัญและกำลังใจ ลดความขัดแย้ง และสร้างบรรยากาศการทำงานที่เกื้อกูล หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา ช่วยยึดเหนี่ยวใจ ส่งเสริมความสามัคคี และสร้างความไว้วางใจแก่บุคลากร (พระอธิการสุวิธ ธีรวิโส และคณะ, 2565: 46; วรินทร์ธรา ภัคธัมพาพันธ์ และคณะ, 2567: 1206–1209) นอกจากนี้ หลักสังคหวัตถุ 4 ยังเป็นกรอบแนวคิดที่ช่วยเสริมสร้างความสมานฉันท์ ความเข้าใจ และความร่วมมือภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ผลวิจัยพบว่า การน้อมนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ช่วยเพิ่มความพึงพอใจ ปรับปรุงการสื่อสาร ลดความขัดแย้ง และสร้างความร่วมมือ พร้อมเปิดโอกาสให้บุคลากร มีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ ทำให้การดำเนินงานมีความคล่องตัว โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ (จตุพร ศรีลานคร และคณะ, 2563)

ในศตวรรษที่ 21 การบริหารสถานศึกษาต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับนโยบาย และมาตรฐานคุณภาพ พร้อมสร้างบรรยากาศที่บุคลากรทุกคนรู้สึกมีคุณค่า และสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี (กุลจิรา รักษานคร, 2563: 329) การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นกรอบศีลธรรมและเครื่องมือทางบริหารที่ช่วยสร้างความไว้วางใจ ความผูกพัน และความร่วมมือในทุกระดับขององค์กร (พระอธิการสุวิธ ธีรวิโส และคณะ, 2565: 37) การดำเนินการดังกล่าวส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรเกื้อกูล สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน และยกระดับคุณภาพผู้เรียนควบคู่กับประสิทธิภาพของสถานศึกษา การบริหารยุคใหม่จึงต้องสร้างแรงจูงใจ เสริมขวัญ ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครู บุคลากร และผู้ปกครอง (พระธรรมปิฎก, 2546) เพื่อให้องค์กรดำเนินงานได้อย่างราบรื่นและยั่งยืน

จากการศึกษาบทความที่เกี่ยวข้องพบว่า การน้อมนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาช่วยยกระดับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร พร้อมสร้างความเชื่อมั่น ความสามัคคี และการมีส่วนร่วมของครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชนรอบข้าง (ประทีปชาติเสนา และคณะ, 2567: 3; สุรินทร์ แก้วบุตรดี, 2566: 51) แนวทางส่งเสริม

การประยุกต์ใช้ประกอบด้วย การจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและหน่วยงานภายนอก รวมถึงพัฒนาระบบสื่อสารที่โปร่งใสและเป็นมิตร (วรินทร์ธรา และคณะ, 2567) การดำเนินการดังกล่าวช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อความเข้าใจซึ่งกันและกัน สนับสนุนการเกื้อกูล และยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน (สุภรัฐ หมั่นธรรม และคณะ, 2567: 173–174)

จากเหตุผลดังกล่าว การบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมุ่งเน้นการสร้างควมยั่งยืนในระบบการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับบริบททางการศึกษาในยุคปัจจุบัน และตอบสนองต่อเป้าหมายของการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ ผู้บริหารที่เข้าใจ และสามารถประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถ์ 4 ได้อย่างเหมาะสมจะสามารถสร้างบรรยากาศการทำงานที่เกื้อกูลลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความร่วมมือภายในองค์กรได้อย่างมั่นคงและต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้การบริหารจัดการสถานศึกษามีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การยกระดับคุณภาพของผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ การบริหารที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริงใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความเสมอภาค จะกลายเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรการศึกษาไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ไม่เพียงมุ่งเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์อย่างรอบด้าน เพื่อสร้างสังคมที่สงบสุข มั่นคง และยั่งยืนในอนาคต

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

สังคหัตถ์ 4

ความหมาย และความสำคัญของสังคหัตถ์ 4

พระอธิการสุวิธ ธีรวิโส (จันครา) และคณะ (2565) ได้ให้ความหมายของคำว่า สังคหัตถ์ 4 คือ หลักธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของทุกคนในองค์กรให้เกิดความรัก สามัคคีพร้อมใจกันปฏิบัติหน้าที่ของตน เพื่อให้งานในองค์กรเกิดประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรที่ตั้งไว้

สารินงค์ ภูมิรักษ์ (2567) ได้ให้ความหมายของคำว่า สังคหัตถ์ 4 คือ หลักธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคน ผูกใจคน และประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคี เป็นหลักธรรมให้คนเป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของคนทั่วไปเป็นหลักธรรมในการสงเคราะห์ผู้อื่น ทำให้บรรยากาศในการทำงานดี ทำให้สังคมเป็นสุข หากผู้บริหารสถานศึกษาควรนำมาปรับใช้ในการบริหารงานวิชาการและงานด้านอื่น ๆ ในสถานศึกษา ซึ่งจะช่วยให้เป้าหมายที่วางไว้ประสบผลสำเร็จ บุคลากรด้านการศึกษา เช่น ครู นักเรียน รวมทั้งผู้บริหารใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

รัตนา นิรมัย (2567) ได้กล่าวถึงความหมายที่วิรัตน์ รอดสุข ได้ให้ความหมาย

ของคำว่า สังคหวัตถุ 4 คือ เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งใช้ในการสงเคราะห์ผู้อื่นเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีและความสามัคคีในสังคม โดยมีหลักสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1. ทาน หมายถึง การให้ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งในด้านทรัพย์สิน สิ่งของ กำลังกาย วาจา และปัญญา โดยมีจิตใจที่มุ่งประโยชน์ต่อผู้อื่น และช่วยให้พ้นจากอุปสรรคต่าง ๆ
2. ปิยวาจา หมายถึง การพูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนโยน และมีสติในการสื่อสาร เพื่อไม่ให้เกิดความขุ่นเคืองหรือทำร้ายจิตใจผู้อื่น
3. อตถจริยา หมายถึง การประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และส่วนรวม เช่น การทำประโยชน์แก่สถานศึกษา หน่วยงาน หรือสังคม โดยหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นโทษ และประพฤติด้วยกาย วาจา ใจอย่างเหมาะสม
4. สมานัตตตา หมายถึง การวางตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย มีความเท่าเทียม ทั้งต่อผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนการรักษาระเบียบวินัย และกฎหมายของสังคมอย่างเคร่งครัด

จากความหมายของสังคหวัตถุ 4 ตามที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า สังคหวัตถุ 4 หมายถึง หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจ และประสานความสามัคคีในหมู่ชน ประกอบด้วยการให้ (ทาน) การใช้วาจาสุภาพอ่อนหวาน (ปิยวาจา) การประพฤติประโยชน์เพื่อผู้อื่นและสังคม (อตถจริยา) และการวางตนเสมอต้นเสมอปลายเหมาะสมกับบุคคล และสถานการณ์ (สมานัตตตา) ซึ่งหากนำมาปรับใช้ในองค์กร หรือสถานศึกษาจะช่วยให้เกิดความร่วมมือ ความรัก ความปรองดอง และทำให้งานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรยากาศการทำงานเต็มไปด้วยความสุข

ประโยชน์ของสังคหวัตถุ 4

วราภรณ์ บุตรนำชัย (2559) ได้กล่าวถึงของคำว่า ประโยชน์ของสังคหวัตถุ 4 คือ เป็นหลักธรรมที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมให้เกิดความรัก ความสามัคคี และไม่ตรีจิตต่อกัน เปรียบเสมือนเครื่องนำพามนุษย์ไปสู่ความสุขและความเจริญ เนื่องจากสังคมมีความแตกต่างหลากหลาย การยึดถือหลักธรรมนี้จึงช่วยให้ผู้คนมีความผูกพัน เกื้อกูลกัน และทำให้สังคมดำรงอยู่อย่างสงบสุขและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ

1. ทาน การให้และเสียสละโดยไม่ตระหนี่ ทำให้เกิดจิตสำนึกแห่งการแบ่งปัน และลดความเห็นแก่ตัว
2. ปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ อ่อนโยน และจริงใจ ช่วยสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและเอื้อต่อความสำเร็จในการทำงาน
3. อตถจริยา การประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ด้วยความถูกต้องทั้งกาย และ

ใจ ก่อให้เกิดความไว้วางใจ และความนิยมจากผู้อื่น

4. สมานัตตตา การมีความประพฤติสม่ำเสมอและมีวินัย ช่วยให้จิตใจมั่นคง ทำให้สังคมมีความเชื่อถือ และเกิดความมั่นคงยั่งยืน

จากประโยชน์ของสังคหวัตถุ 4 ตามที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ประโยชน์ของสังคหวัตถุ 4 ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจคนในสังคมให้เกิดความรัก ความสามัคคี และไม่ตรีจิตต่อกัน ช่วยให้บุคคลรู้จัก การให้ และเสียสละ (ทาน) พุดจาสุภาพสร้างความสัมพันธ์ที่ดี (ปิยวาจา) ประพฤติสิ่งที่ประโยชน์แก่ส่วนรวม (อรรถจริยา) และวางตนเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา) ซึ่งจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบ เกิดความไว้วางใจ และ ทำให้สังคมพัฒนาก้าวหน้าอย่างมั่นคง และยั่งยืน

การบริหารสถานศึกษา

เป็นกระบวนการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาหรือให้บริการทาง การศึกษาแก่สมาชิกในสังคม ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาท และอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย ที่องค์การได้กำหนดไว้ และสามารถบริการทางการศึกษาแก่สังคมได้เป็นอย่างดี

ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

สารินงค์ ภูมิรักษ์ (2567) ได้ให้ความหมายของคำว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การบริหารงานภายในองค์กรหรือการบริหารงานภายในสถานศึกษา มีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้จัดการ ดูแล ควบคุมการทำงานต่าง ๆ ในสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างเรียบร้อย

วรินทร์ธรา ภัคธัมพาพันธ์ และคณะ (2567) ได้ให้ความหมายของคำว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการที่บุคคลร่วมมือกันดำเนินกิจกรรม เพื่อพัฒนา และบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยใช้กระบวนการ และทรัพยากรทางการบริหารอย่างเหมาะสม เป็นการประยุกต์แนวคิด และทฤษฎีทางการบริหารเพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ผ่านความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษา ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดผลทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

อรุณลักษณ์ วรินทร์พันธุ์ (2565) ได้ให้ความหมายของคำว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการที่บุคลากรในสถานศึกษาร่วมมือกันดำเนินกิจกรรม เพื่อพัฒนา ครู นักเรียน และบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมอย่างเหมาะสม ผู้บริหารใช้ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการวางแผน ควบคุม และอำนวยความสะดวกให้การทำงาน

เป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้สถานศึกษา เยาวชน ชุมชน และสังคมได้รับประโยชน์สูงสุดตรงตามความต้องการของสังคม

จากความหมายของการบริหารสถานศึกษาตามที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าการบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดการ และดำเนินกิจกรรมภายในสถานศึกษา โดยมีผู้บริหารเป็นผู้วางแผน ควบคุม ดูแล และอำนวยความสะดวกให้บุคลากรทุกฝ่ายร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบ ใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม เพื่อพัฒนาครู นักเรียน และบุคลากรให้มีคุณภาพทั้งด้านวิชาการ คุณลักษณะ และคุณธรรม อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษา และตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประสิทธิภาพ

ความหมายของประสิทธิภาพ

ธงชัย สันติวงษ์ (2537) ได้ให้ความหมายของคำว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถในการทำงานที่มีสมรรถนะสูง โดยองค์กรสามารถสร้างระบบการทำงานที่ก่อให้เกิดการสะสมทรัพยากร และความมั่งคั่งไว้ภายใน เพื่อใช้ในการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสามารถรองรับสถานการณ์วิกฤตจากภายนอกได้อย่างเหมาะสม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2544) อธิบายว่า ประสิทธิภาพ คือ การวัดผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ โดยใช้ทรัพยากร เช่น เงิน เวลา และแรงงานอย่างคุ้มค่า เป็นการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ส่งเสริมความร่วมมือ ความสามัคคี และการมีส่วนร่วมในองค์กร เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและผู้รับบริการ โดยใช้ทรัพยากรให้น้อยที่สุด

ศุกลวัฒน์ นิธิกุลธนาโรจน์ (2552) ให้ความหมายว่า ประสิทธิภาพ (Efficiency) คือ ความสามารถในการบรรลุเป้าหมายของงานด้วยการใช้ทรัพยากรให้น้อยที่สุด โดยเน้นการใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าและลดความสิ้นเปลือง เป้าหมายสูงสุดคือ ประสิทธิภาพ (Effectiveness) ซึ่งหมายถึงการบรรลุผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ของงานอย่างมีประสิทธิภาพ หากผลดำเนินงานตรงตามเป้าหมายย่อมแสดงถึงประสิทธิภาพที่สูง แต่หากไม่บรรลุย่อมสะท้อนถึงประสิทธิภาพที่ต่ำลง

จากความหมายของประสิทธิภาพตามที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยใช้ทรัพยากร เช่น เวลา แรงงาน และงบประมาณให้น้อยที่สุด แต่ได้ผลลัพธ์ที่มีคุณภาพและปริมาณตามที่ต้องการเป็นการทำงานอย่างมีระบบ มีการร่วมมือภายในองค์กรเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะ ความมั่นคง และความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจาก

ปัจจัยภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประสิทธิภาพทำงาน

พริญา ชื่นวงศ์ (2560) ได้ให้ความหมายของคำว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความสามารถขององค์กรในการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมและคุ้มค่า เพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นการทำงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด ใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด แต่ได้ผลลัพธ์ตรงตามวัตถุประสงค์ ถือเป็นการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความสำเร็จสูงสุดขององค์กร ทั้งนี้การวัดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสามารถพิจารณาได้จากแนวคิดหลัก 3 ประการ ได้แก่

1. การบรรลุเป้าหมาย (Goal Optimization) หมายถึง ความสามารถขององค์กรในการจัดหาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดคุณค่าสูงสุด เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้

2. แนวคิดด้านระบบการวิเคราะห์เป้าหมาย มุ่งเน้นการดำเนินงานในลักษณะของระบบ ซึ่งตระหนักว่าเป้าหมายขององค์กรอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามเวลา และสถานการณ์

3. แนวคิดด้านพฤติกรรม ให้ความสำคัญกับบทบาทและพฤติกรรมของบุคลากรภายในองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว โดยยอมรับว่าการบรรลุเป้าหมายขององค์กรจำเป็นต้องอาศัยพฤติกรรมที่เหมาะสมของบุคลากร

อุกฤษฏ์ ดอนบรรเทา และคณะ (2567) ได้ให้ความหมายของคำว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานว่า ความสามารถในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร การบริหารที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการวางแผน การจัดระบบ การวิเคราะห์ที่เป็นขั้นตอน และความร่วมมือจากทุกฝ่าย เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุด

จากความหมายของประสิทธิภาพที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ประสิทธิภาพการบริหารงาน หมายถึง ความสามารถขององค์กรหรือหน่วยงานในการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและสิ้นเปลืองน้อยที่สุด ควบคู่ไปกับการวางแผน การจัดระบบ และการวิเคราะห์อย่างมีขั้นตอน อีกทั้งยังต้องอาศัยความร่วมมือ และความรับผิดชอบร่วมกันของบุคลากรภายในองค์กร การทำงานที่มีประสิทธิภาพจึงไม่เพียง แต่เน้นผลลัพธ์ที่บรรลุเป้าหมายเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม และการส่งเสริมพฤติกรรมของบุคลากรที่นำไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรอีกด้วย

การบริหารสถานศึกษา โดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4

สุรินทร์ แก้วบุตรดี (2566) ได้อธิบายว่าการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นแนวทางสำคัญในการบริหารให้เกิดประสิทธิภาพ โดยยึดหลัก ทาน คือ การให้และแบ่งปันด้วยน้ำใจ, ปิยวาจา คือ การพูดจาไพเราะและสร้างกำลังใจ, อตถจริยา คือ การลงมือทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และ สมานัตตตา คือ การปฏิบัติตนอย่างเสมอภาคและร่วมมือกันอย่างสามัคคี หลักธรรมเหล่านี้ส่งเสริมให้การบริหารงานทุกด้านดำเนินไปอย่างราบรื่นและเกิดผลสูงสุด

การบริหารสถานศึกษาตามหลัก สังคหวัตถุ 4 มุ่งเน้นให้ผู้บริหารปฏิบัติตามหลัก ทาน คือ การให้และเสียสละเพื่อสนับสนุนงานอย่างมีประสิทธิภาพ, ปิยวาจา คือ การพูดจาสุภาพ สร้างความร่วมมือและบรรยากาศที่ดีในการทำงาน, อตถจริยา คือ การกระทำที่เกิดประโยชน์แก่ตนและผู้อื่นด้วยความมีวินัยและเอื้อเฟื้อ และ สมานัตตตา คือ การปฏิบัติตนอย่างเสมอภาค เท่าเทียม และร่วมมือกันอย่างสามัคคีเพื่อให้การบริหารงานบรรลุเป้าหมายอย่างราบรื่น

นอกจากนี้ รัตนา นิรมัย (2567) ได้ศึกษาผลการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาที่น่าหลัก สังคหวัตถุ 4 มาใช้มีประสิทธิภาพในระดับสูง โดยเฉพาะด้านการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาหลักสูตร โรงเรียนควรแต่งตั้งคณะทำงานตามความสามารถและประสบการณ์ของครู พร้อมส่งเสริมให้ครูพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้การเรียนการสอนสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างแท้จริง

วรารณ บุนทรนำชัย (2566) อธิบายถึงการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ว่า เป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และยึดเหนี่ยวจิตใจทั้งผู้ที่ยังไม่เคยใกล้ชิด และผู้ที่เคยใกล้ชิดอยู่แล้วให้เกิดความผูกพันแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. การนำหลักสังคหวัตถุธรรมไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านทาน เป็น การให้และเสียสละทั้งสิ่งของ ความรู้ และคำแนะนำ รวมถึงการให้อภัยแก่ผู้อื่น การให้ทานมี 3 รูปแบบ ได้แก่ อามิสทาน (สิ่งของ) วิทยาทาน/ธรรมทาน (ความรู้และคำแนะนำ) และอภัยทาน (การให้อภัย) การให้ทานช่วยลดความเห็นแก่ตัว ชำระจิตใจ ยกระดับจิตใจ และสร้างความผูกพันกับผู้อื่น

2. การนำหลักสังคหวัตถุธรรมไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านปิยวาจา เป็นการใช้ถ้อยคำสุภาพ อ่อนหวาน และจริงใจ ผู้บริหารควรผูกใจคนด้วยคำพูดที่สร้างความรัก ความเมตตา และความสามัคคี เช่น คำชมเชยหรือให้กำลังใจ พร้อมเป็นผู้ฟังที่ตั้งใจ ไม่ขัดจังหวะ

และหลีกเลี่ยงการนินทาผู้อื่น เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี และความสัมพันธ์ที่ราบรื่น

3. การนำหลักสังคหวัตถุธรรมไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านอัตถจริยา เป็นการกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นและสังคม ผู้บริหารควรเสียสละ อุทิศตนทั้งทางกาย วาจา และใจ แนะนำชี้แจงเหตุผล ชักชวนให้ผู้อื่นทำความดี และละเว้นความชั่ว พร้อมปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างครบถ้วน ไม่ก้าวก่ายงานผู้อื่น เพื่อสร้างความไว้วางใจและความเป็นระเบียบในสังคม

4. การนำหลักสังคหวัตถุธรรมไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านสมานัตตตา เป็นการวางตนอย่างเหมาะสมกับฐานะและหน้าที่ รักษาเกียรติ ศักดิ์ศรี และชื่อเสียง ปฏิบัติอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ทอดทิ้งเพื่อนร่วมงาน และรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจของตน การปฏิบัติที่สม่ำเสมอและเป็นธรรมเช่นนี้ช่วยสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือจากผู้ใต้บังคับบัญชา

จากการบริหารสถานศึกษา โดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ตามที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการบริหารสถานศึกษาโดยยึดหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ ความร่วมมือ และความเข้าใจในองค์กร โดยเน้นการให้และการช่วยเหลือ (ทาน) การใช้วาจาสุภาพอ่อนหวาน (ปิยวาจา) การทำประโยชน์แก่ส่วนรวม และ เป็นแบบอย่างที่ดี (อัตถจริยา) และการปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา) ซึ่งทั้งหมดนี้ทำให้งานด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และงานทั่วไปดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา

จากแนวคิดและทฤษฎีการน้อมนำสังคหวัตถุ 4 สู่การบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพที่ผู้เขียนได้รวบรวมข้อมูลพบว่า ได้ข้อสรุปที่เกิดเป็นตารางสังเคราะห์ดังต่อไปนี้

การประยุกต์ใช้ แหล่งที่มา/งานวิจัย	สุวรรณ์ มโนธรรมและคณะ (2567)	ประทีป ขาติเสนา และคณะ	วรินทร์ธรา ภัคชัยพันธ์ และคณะ (2567)	สุรินทร์ แก้วบุตริ (2566)	พระอธิการสุวิธ สีริโส (จันทร์ภา) และคณะ (2565)	สารินงค์ ภูริรักษ์ (2567)	วราภรณ์ บุตรนัย (2559)	อุกฤษฏ์ ดอนบรรพต และ เอกราช ไชยรัตน์นเวช (2567)	รัตนา นิรมัย (2567)	นิรมล อดิไพ และวราภรณ์ เกื้อนัง (2564)	ความถี่
1. ทาน	✓	✓		✓	✓	✓		✓		✓	7
2. ปิยวาจา	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	8
3. อตถจริยา	✓	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓	8
4. สมานัตตตา	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓	7
5. การบริหารศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10
6. ด้านการจัดการเรียนรู้	✓	✓	✓		✓	✓		✓		✓	7
7. ด้านการบริหารบุคลากร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	9
8. ด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กร	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	9
9. ด้านการบริการนักเรียนและชุมชน	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓	8

ภาพที่ 1 ตารางสังเคราะห์จากแนวคิดและทฤษฎีการน้อมนำสังคหวัตถุ 4 สู่การบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

จากภาพที่ 1 ผู้เขียนได้ทำการสังเคราะห์แนวคิด และทฤษฎี จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การน้อมนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถดำเนินการโดยบูรณาการหลักทาน (การให้) หลักปิยวาจา (การสื่อสารด้วยถ้อยคำที่สุภาพและสร้างสรรค์) หลักอตถจริยา (การประพฤติปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น) และหลักสมานัตตตา (ความเสมอภาคและความเป็นธรรม) มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการบริหารสถานศึกษา การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ดังกล่าว สามารถก่อให้เกิดรูปแบบการบริหารเชิงคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับบริบทการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยมีจุดเด่นสำคัญ คือ การเชื่อมโยงหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการบริหารสมัยใหม่อย่างเป็นระบบ สามารถแปลงไปสู่ แนวปฏิบัติที่ชัดเจน และสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษา

ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวได้ถูกบูรณาการร่วมกับองค์ประกอบสำคัญของการบริหารสถานศึกษาใน 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการบริหารการศึกษา (2) ด้านการจัดการเรียนรู้ (3) ด้านการบริหารบุคลากร (4) ด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กร และ (5) ด้านการบริการนักเรียนและชุมชน ซึ่งมีส่วนช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีคุณภาพ ความเข้มแข็ง และความยั่งยืนอย่างเป็นระบบ

ข้อค้นพบ หรือองค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาพบว่า การน้อมนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตตา สามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบของ “แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4” ที่เชื่อมโยงหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการบริหารสมัยใหม่อย่างกลมกลืน

ภาพที่ 2 โมเดลองค์ประกอบของการน้อมนำสังคหวัตถุ 4 สู่การบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

โมเดลการบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 อย่างมีประสิทธิภาพ (Sangahavatthu 4 Management Model) เป็นแนวทางการบริหารเชิงคุณธรรมที่ผสานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับการบริหารยุคใหม่ โดยมุ่งเน้นการให้ และแบ่งปัน (ทาน) การสื่อสารด้วยเมตตา (ปิยวาจา) การช่วยเหลือเกื้อกูล (อัทธจริยา) และความเสมอภาคสามัคคี (สมานัตตตา) เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือ ความโปร่งใส และบรรยากาศการทำงานที่มีความสุข ส่งผลให้สถานศึกษาพัฒนาอย่างมีคุณภาพ มั่นคง และยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

1. การบริหารการศึกษา (Educational Administration)

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารการศึกษามีจุดเด่นในการสร้างแนวคิดการบริหารที่ตั้งอยู่บนฐานของความเป็นธรรม และความเอื้ออาทร โดยเฉพาะหลักทาน และหลักสมานัตตตา ซึ่งช่วยให้ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการกระจายทรัพยากร โอกาส และการตัดสินใจอย่างเสมอภาค ส่งผลให้เกิดความโปร่งใส และลดความเหลื่อมล้ำในระบบการศึกษา ขณะเดียวกัน หลักปิยวาจา และหลักอัทธจริยาช่วยเสริมการสื่อสาร และการปฏิบัติงานที่คำนึงถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทำให้การบริหารงานมีความยืดหยุ่น เกิดความร่วมมือ และสามารถขับเคลื่อนนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน

2. การจัดการเรียนรู้ (Learning Management)

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารการศึกษามีจุดเด่นในการจัดการเรียนรู้ คือ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยหลักปิยวาจาช่วยส่งเสริมการสื่อสารเชิงบวก การให้กำลังใจ และการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ ขณะที่หลักทาน และหลักอัทธจริยาช่วยให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนเข้าถึงการเรียนรู้อย่างเท่าเทียม ผลที่เกิดขึ้น คือ ผู้เรียนมีความกล้าแสดงออก มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพได้เต็มตามความสามารถ ส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ที่สูงขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

3. การบริหารบุคลากร (Personnel Management)

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารบุคลากร มีจุดเด่นในการพัฒนาคนควบคู่กับงาน โดยเฉพาะหลักอัทธจริยา ซึ่งมุ่งเน้นการลงมือช่วยเหลือ สนับสนุน และพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ร่วมกับหลักปิยวาจาที่ช่วยสร้างความไว้วางใจและความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร ส่งผลให้บุคลากรเกิดขวัญกำลังใจ ความภาคภูมิใจในวิชาชีพ และความผูกพันต่อองค์กร ทำให้การทำงานเป็นทีมเข้มแข็งขึ้น ลดความขัดแย้ง และเพิ่มคุณภาพของการทำงานโดยรวม

4. การสร้างวัฒนธรรมองค์กร (Organizational Culture Development)

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรอยู่ที่การส่งเสริมความเสมอภาค สามัคคี และการยอมรับความแตกต่างในองค์กร โดยเฉพาะ หลักสมานัตตตา ซึ่งช่วย

ลดลำดับชั้นเชิงอำนาจ และสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นธรรม เมื่อผสานกับหลักปิยวาจา และหลักอรรถจริยา ช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ ส่งผลให้องค์กรมีวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง โปร่งใส และเอื้อต่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน

5. การบริการนักเรียนและชุมชน (Student and Community Service)

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริการนักเรียน และชุมชนมีจุดเด่นในการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก และความร่วม มีอระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน โดยหลักทาน และหลักอรรถจริยาช่วยเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วม และการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกัน และกัน ขณะที่หลักปิยวาจา และหลักสมานัตตตาส่งเสริมการสื่อสารที่สร้างความเข้าใจและความไว้วางใจ ส่งผลให้สถานศึกษาได้รับการสนับสนุนจากชุมชนอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนได้รับการดูแลรอบด้าน และเกิดเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งในการพัฒนาการศึกษา

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้ชี้ให้เห็นว่า หลักสังคหวัตถุ 4 สามารถทำหน้าที่เป็น “กลไกการบริหาร” ที่เชื่อมโยงการบริหารการศึกษา การจัดการเรียนรู้ การบริหารบุคลากร การสร้างวัฒนธรรมองค์กร และการบริการนักเรียนและชุมชน เข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม โดยแต่ละหลักธรรมมีบทบาทเสริมซึ่งกันและกัน ได้แก่ หลักทานช่วยสร้างความเป็นธรรม และโอกาสที่เท่าเทียม หลักปิยวาจาช่วยยกระดับการสื่อสารและแรงจูงใจ หลักอรรถจริยาช่วยเสริมพลังการทำงาน และการพัฒนาศักยภาพบุคลากร และสุดท้ายหลักสมานัตตตาส่งเสริมสร้างความสามัคคี และความมั่นคงขององค์กร ผลจากการบูรณาการดังกล่าว ส่งผลให้สถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพ ได้แก่ ความโปร่งใสในการบริหาร ความร่วมมือของบุคลากร การมีส่วนร่วมของผู้เรียนและชุมชน รวมถึงบรรยากาศการทำงานและการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน องค์ความรู้ใหม่นี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า หลักสังคหวัตถุ 4 มิได้เป็นเพียงหลักธรรมเชิงจริยธรรม แต่สามารถยกระดับเป็นนวัตกรรมการบริหารเชิงคุณธรรมที่ตอบโจทย์การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษ ที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มั่นคง และยั่งยืน

บทสรุป

การศึกษาครั้งนี้สรุปให้เห็นว่า หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อรรถจริยา และสมานัตตตาส สามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบการบริหารสถานศึกษาเชิงคุณธรรมที่มีความเป็นระบบ และสอดคล้องกับบริบทการบริหารยุคใหม่ โดยหลักทาน และหลักสมานัตตตาสช่วยเสริมสร้างความเป็นธรรม ความโปร่งใส และการกระจายทรัพยากรอย่างเสมอภาคในด้านการบริหารการศึกษา หลักปิยวาจา และหลักอรรถจริยามีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้ผ่านการสื่อสารเชิงบวก และการสนับสนุนการเรียนรู้อย่างทั่วถึง ด้านการบริหารบุคลากร หลักอรรถ

ถจริยา และปียวาจาช่วยยกระดับการทำงานเป็นทีม ขวัญกำลังใจ และความผูกพันต่อองค์กร ขณะที่หลักสมานัตตาร่วมกับหลักปียวาจา ช่วยหล่อหลอมวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความสามัคคี ความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วม สำหรับการบริการนักเรียน และชุมชน หลักทาน และหลักอติถจริยาช่วยเสริมสร้างความร่วมมือ และเครือข่ายการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน หลักสังคหวัตถุ 4 แสดงให้เห็นถึงจุดเด่นในการแปลงหลักธรรมเชิงจริยธรรมให้เป็นกลไกการบริหารที่นำไปใช้ได้จริง เชื่อมโยงการบริหารทั้ง 5 ด้านอย่างเป็นองค์รวม และสนับสนุนการพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ คุณธรรม และความยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 (Sangahavatthu 4 Management Model) ไปใช้เป็นกรอบแนวคิดในการบริหารงานอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งความสุข ส่งเสริมการสื่อสารอย่างเมตตา การช่วยเหลือเกื้อกูล และความเสมอภาคในหมู่บุคลากร เพื่อให้เกิดความสามัคคี และแรงจูงใจในการทำงานร่วมกันอย่างยั่งยืน

2. หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารงาน และการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนสร้างความสามัคคีภายในองค์กรลดความขัดแย้ง และส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง เอื้อต่อการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข และพัฒนาสถานศึกษาให้เติบโตอย่างมีประสิทธิภาพ มั่นคง และยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กุลจิรา รักชนกร. (2563). คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *Journal of Modern Learning Development*, 5(3), 342.
- จตุพร ศรีลานคร และคณะ. (2565). การบริหารงานบุคลากรตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดร้อยเอ็ด. *Academic Journal of Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus*. 10(1), 581-583.
- ประทีป ชาติเสนา และคณะ. (2567). การศึกษาสภาพการบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์

เขต 3. วารสารการศึกษา, 5(3), 1-12.

พระสุวิธ ธีรวิโส (จันครา) และคณะ. (2565). สังคหวัตถุ 4: พุทธธรรมส่งเสริมขวัญและกำลังใจ.

นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน, 8(2), 36-38.

พระโสภณ โสภโณ และคณะ. (2563). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคาอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา. วารสารมหาจุฬานาครทรรณ, 7(3), 19-24.

วรินทร์ธรา ภัคอุ้มพาพันธ์ และคณะ. (2567). การบูรณาการหลักธรรมในการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 7(6), 1200-1201.

สารินงค์ ภูมิรักษ์. (2567). การปรับใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน, 2(1), 15-16.

สุภรณ์ มั่นธรรม และคณะ. (2567). แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุของกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพิเศษ. วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 5 (3), 166-167.

สุรินทร์ แก้วบุตรดี. (2566). สังคหวัตถุ 4 : ธรรมแห่งความโอบอ้อมอารีย์สำหรับการบริหารในยุคโควิด-19. Chintasit Academic Journal, 1(1), 43-53.

อุกฤษฏ์ ดอนบรรเทา และคณะ. (2567). การบริหารจัดการสถานศึกษายุคใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 7(2), 529-542.